

УДК 811.111'373.2

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.2\(39\).118616](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.2(39).118616)

Полянiчко О.Д.

аспірант,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

СТРУКТУРА АСОЦІАТИВНОГО ПОЛЯ КОСМОПОЕТОНИМІВ

У статті проаналізовано структуру асоціативного поля англomовних космопоетонiмiв. Виокремлено наступні типи реакцій на стимули-космопоетонiми: гіперонiмiчні, квалітативні, синонiмiчні, суміжні, меронiмiчні, каузативні, фонетичні та iндивідуальні або загадкові реакції.

Ключові слова: космопоетонiм, асоціативне поле, реакція, стимул.

Полянiчко О.Д. Структура асоціативного поля космопоетонiмiв. В статтi проаналiзована структура асоціативного поля англoязичних космопоетонiмiв. Выделены следующие типы реакций на стимулы-космопоетонимы: гиперонимические, квалитативные, синонимические, смежные, меронимические, каузативные, фонетические и индивидуальные или загадочные реакции.

Ключевые слова: космопоетоним, асоціативное поле, реакция, стимул.

Polyanichko O.D. The structure of the associative field of cosmopoetonyms. The article analyzes the structure of the associative field of English-speaking cosmopoetonyms. As the object of study English cosmopoetonyms were chosen, as the subject - the structure of their associative field. The results of a free associative experiment, in which 50 informants-English native speakers took part, served as the material of the investigation. Total quantity of reactions makes up 548 units. The number of rejections is 52. The following types of reactions were distinguished: hyperonymic, qualitative, synonymic, adjacent, meronymic, causative, phonetic and individual or mysterious reactions. Hyperonymic reactions are dominant, qualitative reactions take the second place and the third place is by meronymic associations occupied, the examples of some of them are: Sculptor – statue, clay, Michaelangelo, Bernini, sculpture, figurines, David. Phonetic associations are the most interesting for the decoding, appeared relatively frequent and were given to the occasional and usual stimulus. It becomes clear that the structure of associative field of cosmopoetonyms is very different from the structure of the other categories of onyms because of their peripheral character in the mental worldview. Only hyperonymic, qualitative and meronymic associations are the most common for the cosmopoetonymical stimulus while the associative experiment. Phonetic, individual, qualitative, adjacent and synonymic reactions are less common because of the low suggestive potential of cosmopoetonyms.

Keywords: cosmopoetonym, associative field, reaction, stimulus.

В останні роки було закладено основи когнітивної ономастики [3; 4; 5], яка на сьогоднішній час обіймає дослідження різних онімних фреймів. Зо-крема, природою ментального буття хрононімів займалася В.Ю.Неклесова [6], фреймування хрематонімів у ментальному лексиконі дослідила Г.В.Ткаченко [8], розроблено також методику асоціативного аналізу зоонімів [2] та ідеонімів [1]. На матеріалі красного писемства, а саме фентезійної англomовної прози, також було запроваджено інтродукування вільного асоціативного експерименту з метою встановлення особливостей концептуалізації різнофреймових поетонімів [7]. Окреслені дослідження базувалися передусім на матеріалі англійської мови, однак у коло наукових

розвідок залучені були також українські, російські та іспанські власні назви. Когнітивних досліджень космопоетонімів на разі ще не відбувалося, що робить дану роботу актуальною.

Об'єктом дослідження послуговували англомовні космопоетоніми, **предметом** – структура їх асоціативного поля. **Матеріалом** дослідження було обрано результати вільного асоціативного експерименту, в якому взяли участь 50 інформантів-носіїв англійської мови. Загальна кількість реакцій сягає 548 одиниць. Кількість відмов від реакції становить 52.

У ході аналізу отриманих під час вільного асоціативного експерименту результатів було виокремлено наступні типи реакцій на стимули-космопоетоніми:

- 1) Гіперонімічні реакції, які маніфестують спроби інформантів категоризувати поданий стимул, встановити, до якого класу належить його денотат;
- 2) Квалітативні реакції, які класифікують стимул за певними властивостями чи якостями;
- 3) Синонімічні реакції, які пропонують перифрастичне позначення поданого стимулу;
- 4) Суміжні реакції, що шляхом метафоричної чи метонімічної асоціації номінують схожий за певними параметрами об'єкт;
- 5) Меронімічні реакції, які номінують частину стимулу або ціле, частиною якого постає стимул;
- 6) Каузативні реакції, які охоплюють причинно-наслідкові відношення між стимулом та реакцією;
- 7) Фонетичні реакції, що будуються на схожості експонентів стимулу та асоціату;
- 8) Індивідуальні або загадкові реакції, які викликані особистим досвідом інформантів та чия сутність не може бути декодована експериментатором без додаткової інформації від нього.

Відзначимо, що один тип реакцій на онімічний стимул у ході нашого експерименту встановлено не було. Це стосується символічних асоціатів, які базуються на символах, тобто канонізованих соціально-культурних знаках, які репрезентують представників іншої понятійної сфери. На нашу думку, це пов'язано з тим, що космопоетонімічний сектор мовної й концептуальної картин світу носіїв англійської мови є віддаленим, периферичним. Це стосується також і космонімічного сектору, що призводить до зниження сугестогенності відповідних космопоетонімічних стимулів та виявляє їх нездатність викликати символічні реакції.

Серед отриманих асоціатів переважають гіперонімічні, що є цілком логічним, бо властивістю людської когніції є осмислення оточуючої дійсності з невід'ємною категоризацією отриманих результатів. Так, узуальний стимул *the Sun* отримав такі гіперонімічні реакції: *newspaper, paper, planet, star*, причому переважають асоціати, що належать до леми ГАЗЕТА. Дійсно, у Великій Британії з 1963 року видається таблоїд, який кожен день читають більше 7 млн. людей, тому превалювання реакцій, що вказують на нього, є зрозумілим. З космічної донорської сфери було отримано два асоціати, перший з яких є помилковим, але обидва вказують на наше світило.

Оказіональний стимул *Sculptor* отримав лише дві гіперонімічні реакції: *art, profession*, а екзотичний стимул *UDFj-564* – багато: *code, password, model, a star, letters, maths, satellite*, причому повторюваними були лише перші дві. Пояснити це можемо тим, що високий ступінь екзотичності другого з названих вище стимулів залишає широкий простір для уяви реципієнтів, а перший є поширеним словом, асоціативне поле якого є певною мірою сформованим за межами науково-фантастичної прози.

Друге місце посіли квалітативні реакції на подані стимули-космопоетоніми. Так, узуальний стимул *Mars* отримав наступні реакції цього типу: *red, fierce*; узуальний стимул *the Sun* – *bright, hot, big yellow and hot*. Що стосується okazіональних стимулів, то, наприклад, *Andromida* викликала такі квалітативні реакції: *alien, mechanical*. Екзотичний онім-стимул *Eroticon 6* серед своїх асоціатів має наступні квалітативні: *erotic, hot, playboyish, desirable*. Як зрозуміло, ці асоціати викликані прозорою внутрішньою формою стимулу.

На третьому місті за численністю знаходяться меронімічні асоціації, прикладами яких можуть слугувати наступні: *Sculptor* – *statue, clay, Michaelangelo, Bernini, sculpture, figurines, David*.

Фонетичні асоціації, найцікавіші для декодування, виявилися відносно численними, причому надано їх було на okazіональні та узуальні стимули. Три різні фонетичні асоціати отримав стимул *Centaurus: Alpha Centauri, 100, hundred, Centurian*. Тут, по-перше, простежуються зв'язки назви сузір'я з назвою зірки, яка має схожу за експонентом фонетичну оболонку. До речі, зірка *Alpha Centauri* входить до складу цього скупчення зірок, поряд з *Beta Centauri, Omega Centauri* та *V766 Centauri*, тому цю реакцію можемо віднести до меронімічних, однак вважаємо, що саме збіг фонетичної форми стимулу й асоціату тригерував подану реакцію. По-друге, асоціати другої лемі маніфестують зв'язок з латинським етимомом *centum*, від якого пішли іменники *cent, century*, які лише фонетичною оболонкою частково схожі зі стимулом. По-третє, асоціат *Centurian*, який також походить від того ж етимона, є перевернутою формою римського військового чина. Іншим яскравим прикладом фонетичної асоціації є *England*, яка була запропонована на стимул *The Great Bear*, що викликано потенційною проміжною реакцією *Great Britain*. Такі ж ланки можемо реконструювати для наступних асоціатів: *Andromida* – *Android* – *phone, Eris* – *iris* – *eye*. В одному випадку стимул було пролонговано для отримання асоціату: *the Sun* – *flower*.

Було виокремлено поодинокі випадки каузативних реакцій на кшталт *Sculptor* – *Italy, museum, V & A museum, knife*. У даному випадку маються на увазі місце, де мешкає людина за професією скульптора, місце, де її роботи демонструються, та інструмент. Жоден з асоціатів не пов'язаний з космопоетонімом через велику знаність відповідного апеллятиву та низьку – космопоетоніма.

Суміжні реакції були поодинокими, наприклад, стимул *Centaurus* набув реакції *horse, Sculptor* – *Stonemason, UDFj-564* – *R2D2*. Останній випадок вважаємо реакцією суміжності через подібність власної назви, яка послугувала асоціатом. Якщо стимул, як було сказано вище, є космопоетонімом,

то асоціат є власною назвою на позначення робота з кіносаги Дж.Лукаса «Зоряні війни», тобто хрематопоетонімом.

Синонімічні реакції сягнули лише двох випадків, коли реципієнти запропонували індивідуальний опис стимулу: *the Milky Way – dream walk full of stars, Mars – chocolate bar shaped like a planet*.

Індивідуальні реакції піддати декодуванню неможливо без додаткового опитування інформантів, що не було завданням експериментатора при проведенні вільного асоціативного експерименту. Прикладами індивідуальних, інакше кажучи, загадкових реакцій є наступні: *UDFj-564 – Northern Ireland, the Sun – holiday, Sedna – chair*.

Уточнити результати проведеного дослідження можемо в наступній таблиці та відповідній діаграмі:

Таблиця 1

Структура асоціативного поля космопоетонімів

Тип реакції	Кількість (%)
Гіперонімічні	64.80
Квалітативні	15.35
Меронімічні	12.02
Фонетичні	4.01
Індивідуальні	1.82
Каузативні	0.91
Суміжні	0.73
Синонімічні	0.36
Всього	100

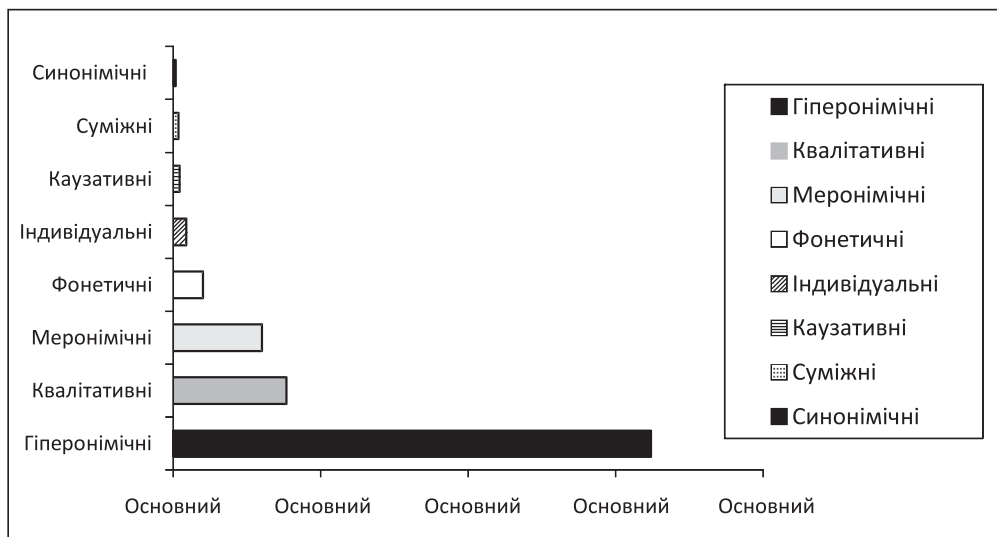

Рис. 1. Співвідношення різних типів реакцій на стимули-космопоетоніми

Підсумовуючи результати експерименту, можемо висновувати, що структура асоціативного поля космопоетонімів значно відрізняється від структури інших класів онімів через їх периферійний характер у ментальній

картині світу. Лише гіперонімічні, квалітативні й меронімічні асоціації є поширеними для космопоетонімічних стимулів при проведенні асоціативного експерименту. Фонетичні, індивідуальні, квалітативні, суміжні й синонімічні реакції є поодинокими завдяки низькій сугестогенності космопоетонімів.

Подальші розвідки плануємо скерувати на дослідження структури й мотиваційних особливостей космопоетонімів науково-фантастичної прози, а також на ступені їх екзотичності та їх відбитку на асоціативний потенціал даних пропріальних одиниць.

Список літератури

1. Дідур Ю. І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах) : дис....канд. філол. наук : 10.02.15 / Юлія Ігорівна Дідур. – Одеса, 2015. – 195 с.
2. Долбіна К.Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонімічних пропріальних одиниць : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Карина Давидівна Долбіна. – Одеса, 2014. – 181с.
3. Карпенко О.Ю. Когнітивна ономастика : [навч. посіб.] / Олена Юріївна Карпенко. – Одеса : Фенікс, 2010. – 158 с.
4. Карпенко О.Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.15 / Олена Юріївна Карпенко. – К., 2007. – 416 с.
5. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики: [монографія] / Олена Юріївна Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – 325 с.
6. Неклесова В.Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Валерія Юріївна Неклесова. – Одеса, 2010. – 230 с.
7. Серебрякова В.В. Концептуалізація поетонімосфери циклу романів С.Мейер «Сутінки» : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Валерія Вадимівна Серебрякова. – Одеса, 2016. – 173 с.
8. Ткаченко Г.В. Англомовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ганна Володимирівна Ткаченко. – Одеса, 2012. – 236 с.

References

1. Didur, Yu. I. (2015), *Ergonomics functioning in language, speech and mental lexicon (in Ukrainian, English and Russian) : Thesis* [Osoblyvosti funkcionuvannja ergonomiv u movi, movlenni ta mental'nomu leksykoni (v ukrai'ns'kij, anglijs'kij ta rosij's'kij movah) : dys....kand. filol. nauk : 10.02.15], Odesa, 195 p.
2. Dolbin, K.D. (2014), *Cognitive aspects of the functioning of zoonym proper names : Thesis* [Kognityvni aspekty funkcionuvannja zoonimnyh proprial'nyh odynyc' : dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.15], Odesa, 181 p.
3. Karpenko, O.Yu. (2010), *Cognitive onomastics* [Kognityvna onomastyka], Phoenix, Odesa, 158 p.
4. Karpenko, O.Yu. (2007), *Cognitive onomastics as the direction of knowing proper names : Thesis* [Kognityvna onomastyka jak naprjamok piznannja vlasnyh nazv : dys. ... doktora filol. nauk : 10.02.15], Kiev, 416 p.
5. Karpenko, O.Yu. (2006), *The problem of cognitive onomastics* [Problematyka kognityvnoi onomastyky], Odesa, 325 p.
6. Neklesova, V.Yu. (2010), *The cognitive nature of time proper names : Thesis* [Kognityvna pryroda vlasnyh nazv na poznachennja chasu : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.15], Odesa, 230 p.
7. Serebryakov, V. V. (2016), *Conceptualization of poetonims in S. Meyer's novels "Twilight": Thesis* [Konceptualizacija poetonimosfery cyklu romaniv S. Mejer «Sutinky»: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04], Odesa, 178 p.
8. Tkachenko, G.V. (2012), *English hrematonims as linguocognitive phenomenon in the world view : Thesis* [Anglomovni hrematonimy jak lingvokognityvni fenomeny kartyny svitu: dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04], Odesa, 236 p.

Стаття надійшла до редакції 5.11.2017 р.